

de clemència que de ~: pres-los a mercè e féu-los dar a menjar a totes llurs necessitats» (Ag. II, 103). *Encruelir*, *-lir-se* (Ss. XIV i XV, *Corbatxo*, *Curial*, JnEsteve); *encrueliment*.

Escrú ant. i mall. 'aspre, dur' [Llull]: «com lo Gall hac dit aquest eximpli, lo rey hac oppinió que per ell ho digués, e fé un semblant *escrú* contre ·l Gall, en semblant de mala volentat» (*Merav.*, NCL. II, 151); AMALcover escriu *escruu* 'dur de pair', 'desacostumat' (BDLC VIII, 18).³ Paralel a l'oc. ant. *escrú*, fr. 10 *écru*.

Recruar [S. XV]: «lo rey, qui ja stave discrasiat e malalt --- mogut de la gran còlera com ell no podie complir son concepte, *recrua* molt en la malaltia, e enfebreix-se», «pejor és lo *recruament* que la malaltia: e axí, quant nostre Déu fa gràcia que jaqueix hom lo peccat, avisa-us que-us guardets de *recruar*», StViventF (*Quar.*, 65.145); «MALALTIES --- *caure mal*: in morbum incidere; *recruar*: de integro in morbum incidere», OPou (*ThPu.*, 299); renovació de forma del ll. *recrudescere* 'empitjorar, un mal'; derivat savi d'aquest és el fr. *recrudescence* 'recruada, recaiguda', del qual s'imità en castellà *recrudecer* (ja usual a mj. S. XIX i abans) i *recrudescencia*, tenint en compte el model llatí (per al castellà, cf. RJCuervo, *Discursos*, 1950, 136, i Baralt, *Dicc. de Galicismos*); en català els tradicionals *recruar*, *recruament* (veg. supra, StVivent), i *recruada* (avui preferit) fan innecessàries aquelles creacions més o menys artificials i si algú ha dit *recrudiment* (Vayreda, *La Puny*. I, 38) és per un oblit passatger, amb influència castellana, i convé no imitar-lo (*recrudescència* és acceptable, com a mot més rebutjat, o variant d'estil).

Cruent, *cruenta* [Lab. 1864, no 1834], pres del ll. *cruentus* 'sagnant', derivat de *crúor*, *-òris* 'sang', mot de la mateixa arrel que *crudus*; *cruentar* [S. XV], *cruentació* [Lab. 1839], avui desusats. *Incruent*. El mateix *crúor* s'ha usat rarament (com a llatinisme tècnic) en català; *crurina*.

¹ Recordem que la forma *crudel* en català no ha tingut mai existència legítima en la llengua, si bé els correctors la imposaren força temps en la Renaixença, per ultracorrecció («descastellanitzadors a ultrança» que a penes abandonaven la brúixola castellana, i pensaven a deshora en *fidel* = cast. *fiel*). Els autògrafs de la *Vida Austera* de Coromines, que l'usa en «una societat *cruel*» (i frases anàlogues) porten *cruel* (p. ex. I, iv; IV, iii; IV, iv; IV, v, pp. 60, 87, 122, etc. de l'original), però el corrector d'impremta de la 1.ª i la 3.ª ed. imposà *crudel*, que, naturalment, ha estat eliminat en les O. C.; també obligaren Verdaguer a acceptar *crudel*, en algun pasatge de les seves obres, els correctors floralescs, cita d'*AlcM*, que el qualifica de «llatinisme», però en el fons no és més que barbarisme. — ² El castellà ha vacillat en aquest punt, si bé més tard tendí a decidir-se per *cruelissimo*: *cruelísimamente*, ja en el Pare Rivadeneira, princ. S. XVII (*Cisma* III, § 31, Rivad. LX, 347b), mentre que oposa *fidelísima* a *fiel*. — ³ En una de les seves habituals

frases més imaginatives que crítiques «Marian Aguiló --- tampoc s'atansà a dir-se *Marià* perquè ho trobava massa rònc, massa *escruu*» (BDLC IX, 1916, 116); que per cert no correspon al que escriu (ni pensava!) Marian Aguiló, que en el seu diccionari recull «*escrú* (Mallorca: difícil, penos, aspre, dur; ex. *això em ve molt escrú*)» (es deia *Marian* perquè li constava que és la forma tradicional catalana, i no patia de manies «filològiques»).

Crualba, *crualba*, V. *cua* *Cruany*, *cruanya*, V. *cru Cruar*, *-at*, V. *creu Cruatelles*, V. *creu Cruçada*, *-ata*, *crucial*, *cruciar*, *crucifer*, *-iferes*, *cruciferari*, *crucificar*, *-icat*, *crucifici*, *crucifix*, *crucifixió*, *cruciforme*, V. *creu Crudelíssim*, *cruditat*, *cruejar*, *cruel*, *cruel·tat*, *cruent*, V. *cru Cruenya*, forma que s'explica per la del cast. ant. *curueña*, DCEC (CUREÑA) *Cruer*, *cruera*, V. *creu Crugia*, DCEC (CRUJIA), i cf. ací CÒRRER) *Crui*, V. *clivellar-se* *Cruia*, *cruçada*, V. *gresol Cruiadís*, *cruiment*, *cruiar*, *-at*, V. *clivellar-se* *Cruïlla*, *cruïllada*, *cruïller*, *cruïlles*, V. *creu Cruix*, *cruixent*, *cruixidell*, *cruixidera*, *cruixillada* (?), V. *cruixir*

CRUIXIR, mot comú al català amb el castellà i el gallo-romànic, i amb variants a Itàlia i en els Alps centrals; d'origen incert, probablement onomatopèic. □ 1.ª doc.: tant els derivats nominals *cruixit* i *cruixent* com les formes del verb (fins les personals) ja a fi S. XIII i freqüents en el XIV.

Vegeu més avall l'estudi detallat dels usos de *cruixir* i de les seves formes i derivats, en català antic i modern. Altrament, amb algunes reserves sobre les dates i els detalls formatius, aquest mot és comú a la major part de les llengües romàniques, i no manca del tot sinó a les dels tres extrems: portuguès, sard i romanès. Occità antic *croissir*, *cruissir* (freqüent a l'Edat Mitjana i avui ampleament estès); fr. ant. *croissir* general i antic a l'E. Mj., avui ja només dialectal, però la seva antiga vitalitat quedà reflectida en el manlleu angl. *crush* 'esclafar' pertanyent a la llengua normal des del S. XIV (si bé allí l'acc. intr. 'esclatar, cuixir', que també s'hi trobà, ha quedat antiquada); engad. *scruschir* 'cruixir'; it. *scrosciare* (o *crosciare*, menys comú) 'fer remor un líquid (l'aigua que bull, la pluja que cau), o certs sòlids (el pa rosegat, etc.)', també des d'antic [S. XV] i amb molts derivats des de la primera meitat del S. XIV, *crosciare* ja en Dante (per 'ventar, llançar amb violència');¹ el cast. *crujir*, que fou *cruixir* amb *ř* antiga, es troba també, en gran abundància i varietat de construccions i derivats des de mj. S. XV, veg. DCEC I, 950-1.

No hi ha cap raó seriosa, contra el que han dit M-Lübke i alguns que repeteixen les seves idees, per creure que en cap d'aquestes llengües sigui manlleu d'una altra llengua romànica. Un baix llatí *cruscire* 'cruixir (els ossos)' es troba una vegada en un text gallicà del S. VIII: tan tardà, doncs, que hem de pendre això per una llatinització d'un ús romànic i no hi ha base suficient per atribuir-li vell caràcter tradicio-